

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัยที่นำเสนอโดยการเรียงลำดับจาก วัตถุประสงค์การวิจัย
วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ
โรงเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ศึกษาจากกรณีศึกษา 2 แห่ง โดยมีวิธีดำเนินการ
การวิจัย ดังนี้

1. กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน
จำนวน 2 แห่ง โดยทำการเลือกด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์เบื้องต้นที่กำหนดให้กรณีศึกษาเป็น
โรงเรียนที่อยู่ในชุมชนที่มีพลวัตสูงและมีบริบทอื่นๆ คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยสะท้อนภาพ
การมีส่วนร่วมของชุมชนกับ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานครได้กว้างและชัดเจน
ขึ้น จากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผู้วิจัยเลือกได้โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง ในเขตเทศบาลตำบลคลองน้ำคำ
(ชื่อสมมติ) ได้แก่ โรงเรียนวัดสุขเกษม และโรงเรียนวัดคลองน้ำคำ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข่าวสารสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เก็บจากผู้ให้ข่าวสารสำคัญ 15 คน โดยแบ่ง
ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1)กรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียน 4 คน 2)ผู้ประกอบการในชุมชน 2 คน
3)ผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่น 4 คน และ 5)ผู้บริหารโรงเรียนและครู 5 คน นอกจากนี้ผู้ให้ข่าว
สารสำคัญทั้ง 15 คนแล้ว ผู้วิจัยยังเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องอีก 81 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 วิธีการหลัก คือ 1) การศึกษาเอกสาร ใช้สำหรับการศึกษาประวัติความเป็นมาของโรงเรียนและชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน กฎระเบียบของทางราชการ และการดำเนินงานของโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมา รวมทั้งใช้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากวิธีการอื่น 2) การสังเกต ใช้ในการศึกษาชุมชนและศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน 3) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ใช้สำหรับศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข่าวสารสำคัญทุกกลุ่ม และ 4) การสนทนากลุ่ม ใช้สำหรับหาข้อมูลเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์แต่เน้นการหาข้อสรุปและทัศนะของกลุ่มสนทนา

3. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการ 3 วิธี คือ 1) การให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ 2) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ตามวิธีการของการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 3) การจำแนกข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลส่วนที่เป็นทัศนะของผู้ให้ข้อมูล (evaluative data) และข้อมูลส่วนที่เป็นการเล่าเหตุการณ์ (descriptive data)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรม Ethnograph ช่วยในการจัดระบบข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้จำแนกการนำเสนอออกเป็น 6 ตอน โดยตอนที่ 1 - 5 เป็นการสรุปสาระสำคัญที่เป็นภาพรวมของการวิจัย โดยภาพรวมดังกล่าวได้จากการหลอมรวมสาระสำคัญจากกรณีศึกษาทั้ง 2 กรณีเข้าด้วยกัน ส่วนตอนที่ 6 เป็นการนำเสนอแผนภูมิที่แสดงให้เห็นภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา โดยสรุปผลการวิจัยนี้มุ่งสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตอบปัญหาการวิจัยทั้ง 5 ข้อ ดังที่จะได้นำเสนอต่อไป

ตอนที่ 1 ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้จำแนกออกเป็น 11 กลุ่ม คือ

1. กรรมการศึกษา/กรรมการโรงเรียน
2. กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน
3. วัดและพระสงฆ์
4. ผู้ปกครองนักเรียน
5. ศิษย์เก่าของโรงเรียน
6. ผู้นำท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น
7. กลุ่มโรงงานและผู้ประกอบการในชุมชน
8. ประชาชนทั่วไป
9. บุคคลจากภายนอกชุมชน
10. หน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
11. หน่วยงานเอกชน

จากกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนทั้งหมดนี้ สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ 1)กลุ่มบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน 2)กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชน 3)กลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 4)กลุ่มหน่วยงานเอกชน

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มใหญ่ 4 กลุ่ม กลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุดคือกลุ่มบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน แต่เมื่อพิจารณาจากกลุ่มย่อยทั้ง 11 กลุ่ม พบว่ากลุ่มของกรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียนในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด ส่วนกลุ่มของกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนเป็นกลุ่มที่พบเฉพาะในกรณีศึกษาโรงเรียนวัดสุขเกษมเพียงกรณีศึกษาเดียว โดยการจัดตั้งกรรมการที่ปรึกษานี้เป็นวิธีการจัดระบบเครือข่ายของโรงเรียนให้ครอบคลุมทั้งชุมชน โดยให้บุคคลอื่นๆ ที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากขึ้นโดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มของกรรมการโรงเรียน ประโยชน์ของการตั้งกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนนี้ยังช่วยแบ่งเบาภาระของกรรมการโรงเรียนได้ด้วย และกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนนี้มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากขึ้น อีกกลุ่มหนึ่งที่พบว่าเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างเด่นชัดเพียงกรณีศึกษาเดียวคือกลุ่มของวัดและพระสงฆ์ โดยพบว่าเข้ามามีส่วนร่วมมากเฉพาะกรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองน้ำคันทันนั้น ส่วนกรณีศึกษาโรงเรียนวัดสุขเกษม แม้จะเป็นโรงเรียนในวัดเหมือนกันแต่ความบาดหมางของวัดกับโรงเรียนในอดีตทำให้วัดและโรงเรียนห่างเหินกัน

ตอนที่ 2 เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจำแนกออกได้เป็น 18 เรื่อง โดยจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

1. มีส่วนในการร่วมคิดและตัดสินใจ ได้แก่
 - การเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน
 - การมาร่วมประชุมกับทางโรงเรียน
 - การให้ความคิดเห็นและการวางแผนงานให้กับโรงเรียน
2. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน ได้แก่
 - การบริจาคเงิน/วัสดุสิ่งของและการช่วยหาทรัพยากรให้กับโรงเรียน
 - การเข้ามาช่วยเหลือด้วยแรงงาน
 - การช่วยประสานงานกับคนในท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ
 - การมาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน
 - การร่วมทำกิจกรรมตามที่โรงเรียนมอบหมาย
 - การมารับมาส่งบุตรหลานและดูแลระหว่างที่อยู่โรงเรียน
 - การช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน
 - การให้ความอุปถัมภ์แก่ทางโรงเรียน
 - การเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและให้บริการด้านสาธารณสุขโลก
 - การเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน
3. มีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่
 - การให้ข่าวสารที่เป็นการสะท้อนภาพการทำงานของโรงเรียน
 - การร้องเรียนต่อทางโรงเรียน
 - การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู
4. มีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ได้แก่
 - การเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน
 - การเข้ามาเป็นลูกจ้างรายวันของโรงเรียน

จากเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนทั้ง 18 เรื่อง พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของให้กับทางโรงเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะการร่วมบริจาคในช่วงที่โรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญ เช่น ช่วงที่โรงเรียนจัดงานวันเด็กหรือจัดงานประจำปีของโรงเรียน แต่การมีส่วนร่วมด้วยการบริจาคดังกล่าวจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างมากเมื่อโรงเรียนเป็นฝ่ายเข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน

สิ่งหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนคือการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของ คือ ฝ่ายโรงเรียนเป็นผู้มุ่งเน้นเรื่องการขอบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของจากประชาชนมากกว่าการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะอื่น

ตอนที่ 8 วิธีการในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

วิธีการในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนที่พบอย่างเด่นชัดในการวิจัยครั้งนี้มี 2 วิธี คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่มาจากความคิดริเริ่ม ความต้องการ หรือความตั้งใจของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูง เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้มีส่วนร่วม แต่เกิดจากการถูกชักจูงจากผู้อื่น

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนี้ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

4.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ได้แก่

4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีการอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนทรัพยากรให้กับโรงเรียน

2) สภาพทางเศรษฐกิจดี ส่งเสริมให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมาก

4.1.2 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองและระบบราชการ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นก่อให้เกิดการแข่งขันทางการเมืองและกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

4.1.3 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทย ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

4.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ได้แก่

- 1) คนในชุมชนมีความศรัทธาต่อการศึกษาและโรงเรียน
- 2.) คนในชุมชนมีความรู้ดีกว่าตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียน
- 3) คนในชุมชนเป็นห่วงบุตรหลานจากภัยของยาเสพติด
- 4) สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน
- 5) สถานภาพของบุคคลในชุมชน เช่น การเป็นผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น หรือผู้มีฐานะในชุมชน เป็นต้น
- 6) ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน เช่น คาดหวังว่าโรงเรียนจะสอนให้บุตรหลานของตนเป็นคนเก่ง คนดี และคาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองโรงเรียนอื่น
- 7) ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน ได้แก่ ลักษณะนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบทำบุญให้ทาน
- 8) ระบบเครือข่ายที่เข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดจากความ เป็นญาติพี่น้อง ความเป็นเพื่อนพ้อง ความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้น
- 9) การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ได้แก่ ผู้นำที่เป็นอดีตกำนันผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าชุมชนย่อย และนักการเมืองในท้องถิ่น
- 10) การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่มีความพร้อมได้มีโอกาสเข้ามาทำงานให้กับโรงเรียน
- 11) การที่คนในชุมชนพิจารณาว่าตนเองมีความพร้อมและมีความสำคัญต่อชุมชน ทำให้เสนอตัวเข้ามาทำงานให้กับชุมชน
- 12) การเห็นแก่ความเจริญของโรงเรียน

4.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาเป็น 4 ส่วน คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนในด้านอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่

- 1) ผู้บริหารรุ่นก่อนสร้างศรัทธาเอาไว้ให้
- 2) ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

- 3) ผู้บริหารโรงเรียนทำงานเข้ากับกรรมการศึกษา/กรรมการ โรงเรียนได้ดี
- 4) ผู้บริหารให้เกียรติและให้กำลังใจแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม กับโรงเรียน
- 5) ผู้บริหารประพฤติปฏิบัติดีดีและมีความรู้ความสามารถดี
- 6) ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนท้องที่

ปัจจัยเกี่ยวกับครูในโรงเรียน ได้แก่

- 1) ครูในโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- 2) ครูมีความรักความผูกพันและรู้ดีว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน
- 3) โรงเรียนมีครูเก่าแก่หรือมีศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน
- 4) ครูสนใจเด็กและเอาใจใส่การเรียนการสอนดี
- 5) คณะครูมีความสมัครสมานสามัคคีกัน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียนอันได้แก่ผู้บริหารและครูนี้ ชุมชนของทั้งสองแห่งให้ความสำคัญต่อตัวผู้บริหารโรงเรียนมากที่สุด โดยระบุว่าผู้บริหารโรงเรียนคือบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้โรงเรียนกับชุมชนเข้ากันได้

4.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนเป็นผู้เข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน
- 2) โรงเรียนสร้างระบบที่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในที่นี้ได้แก่การสร้างระบบเครือข่าย โดยการเชิญบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน
- 3) โรงเรียนให้ความเอื้อเพื่อแก่ชุมชน เช่น การให้บริการต่างๆ แก่ชุมชน
- 4) โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- 5) โรงเรียนสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนว่า เด็กที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนจะได้รับความปลอดภัย

ในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานของโรงเรียนนี้ ครูและประชาชนของทั้ง 2 โรงเรียนระบุว่า การเข้ามาขอความร่วมมือจากชุมชนของฝ่ายโรงเรียน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะปกติแล้วชาวบ้านจะไม่ทราบว่าโรงเรียนต้องการอะไรถ้าโรงเรียนไม่บอกความต้องการให้ชาวบ้านทราบ

4.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนมีนโยบายและแผนงานที่ดี
- 2) โรงเรียนมีความน่าเชื่อถือด้านการเงิน
- 3) โรงเรียนมีชื่อเสียงดี ซึ่งได้แก่ชื่อเสียงด้านการเรียน และชื่อเสียงอื่นๆ
- 4) โรงเรียนมีพัฒนาการที่ดี เช่นการพัฒนาด้านคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ เป็นต้น

4.8.4 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่นๆ ได้แก่

- 1) ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน
- 2) ความเป็นโรงเรียนของชุมชน ได้แก่ โรงเรียนที่ปลูกสร้างอยู่ในท้องถิ่น โรงเรียนที่ให้บริการแก่คนในท้องถิ่น หรือโรงเรียนที่คนในท้องถิ่นมีส่วนในการก่อสร้างหรือทำนุบำรุง
- 3) โรงเรียนมีทีมงานที่ดี ทั้งผู้บริหาร คณะครู และกรรมการศึกษา
- 4) ชื่อของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน เช่น โรงเรียนที่ตั้งชื่อตามชื่อหรือชื่อสกุลของคนในชุมชน ส่งผลให้คนในตระกูลนั้นๆ เข้ามาช่วยทำนุบำรุงโรงเรียนในระยะต่อมา
- 5) โรงเรียนเป็นแหล่งสร้างประ โยชน์ให้แก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนมี จำนวนออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ดังตารางสำคัญ ต่อไปนี้

5.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

5.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

- 1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบมีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลัก ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาว่างที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน
- 2) สภาพทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนได้น้อยลง
- 3) การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตในชุมชนและระบบมาตรฐานสินค้า ทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งตกงาน ส่งผลให้โรงเรียนขอความร่วมมือจากชุมชนได้ยากขึ้น

5.1.2 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่

- 1) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน และส่งผลให้โรงเรียนต้องเลือกรับการสนับสนุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว
- 2) ระบบการบรรจุแต่งตั้งและ โยกย้ายของข้าราชการครู ไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่

- 1) ความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อ โรงเรียนลดลง
- 2) องค์ประกอบของประชากร ในชุมชนเปลี่ยนไปและคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ยังไม่ผูกพันกับชุมชนและ โรงเรียน

- 3) คนในชุมชนมีภาระมากและไม่มีเวลาว่าง
- 4) ชุมชนกับโรงเรียนขาดสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- 5) ความขัดสนของคนในชุมชน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนี้ ปัจจัยที่ระบุว่าประชากรใหม่ของชุมชนยังไม่มีความรักความผูกพันกับชุมชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมาก เนื่องจากผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คือคนพื้นที่ดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น ส่วนประชากรใหม่ที่มีอยู่ถึงร้อยละ 80 เป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและโรงเรียนน้อยมาก

5.8 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่นๆ ดังสาระสำคัญ ต่อไปนี้

5.8.1 ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่

- 1) ผู้บริหารและครูรุ่นปัจจุบันขาดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- 2) บุคลากรในฝ่ายบริหาร ไม่ให้เกียรติและไม่ให้ความสำคัญกับผู้เข้ามา

ส่วนร่วมกับโรงเรียน

- 3) ผู้บริหาร ไม่อยู่บริหาร โรงเรียน
- 4) ผู้บริหารจ่าบุคคลที่ช่วยเหลือโรงเรียนไม่ได้
- 5) ผู้บริหารทำงานโดยไม่ปรึกษาหารือ
- 6) ผู้บริหาร ไม่เร่งแก้ปัญหาคความขัดแย้งกับชุมชน

ปัจจัยเกี่ยวกับครูในโรงเรียน ได้แก่

- 1) ครูขาดสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- 2) ครูมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมกับชาวบ้าน เช่น มองว่าชาวบ้านมีการศึกษาน้อย

และไม่ต้องการให้ชาวบ้านเข้ามาอยู่ในโรงเรียน

- 3) ครูใช้กิริยาวาจาที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนและผู้ปกครอง
- 4) ครูบางคนประพฤติดนไม่เหมาะสม เช่น ครูละทิ้งหน้าที่การสอน ก่อภาวะ

หนีสินกับผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น

- 5) ครูกีดกันการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน

5.8.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) ครูอาจใกล้ชิดกับนักเรียนน้อยลง
- 2) โรงเรียนทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน
- 3) โรงเรียนยกเลิกสิทธิพิเศษของผู้อุปการะโรงเรียนโดยไม่แจ้งล่วงหน้า
- 4) โรงเรียนแต่งตั้งคนที่ไม่รู้จักชุมชน ไม่เห็นความสำคัญของชุมชนให้มา

ทำงานที่ต้องติดต่อกับประชาชน

5) โรงเรียนไม่ตอบแทนชุมชนในโอกาสที่เหมาะสม เช่น โรงเรียนไม่ไปร่วมงานศพของผู้อุปการะคุณต่อโรงเรียน

- 6) โรงเรียนไม่ได้กำหนดบทบาทที่เหมาะสมให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

5.8.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) ความโดดเด่นทางด้านวิชาการของโรงเรียนลดลง
- 2) โรงเรียนไม่มีผลงานที่ประสบความสำเร็จมาเสนอให้ชุมชนชื่นชม

5.8.4 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่นๆ ได้แก่

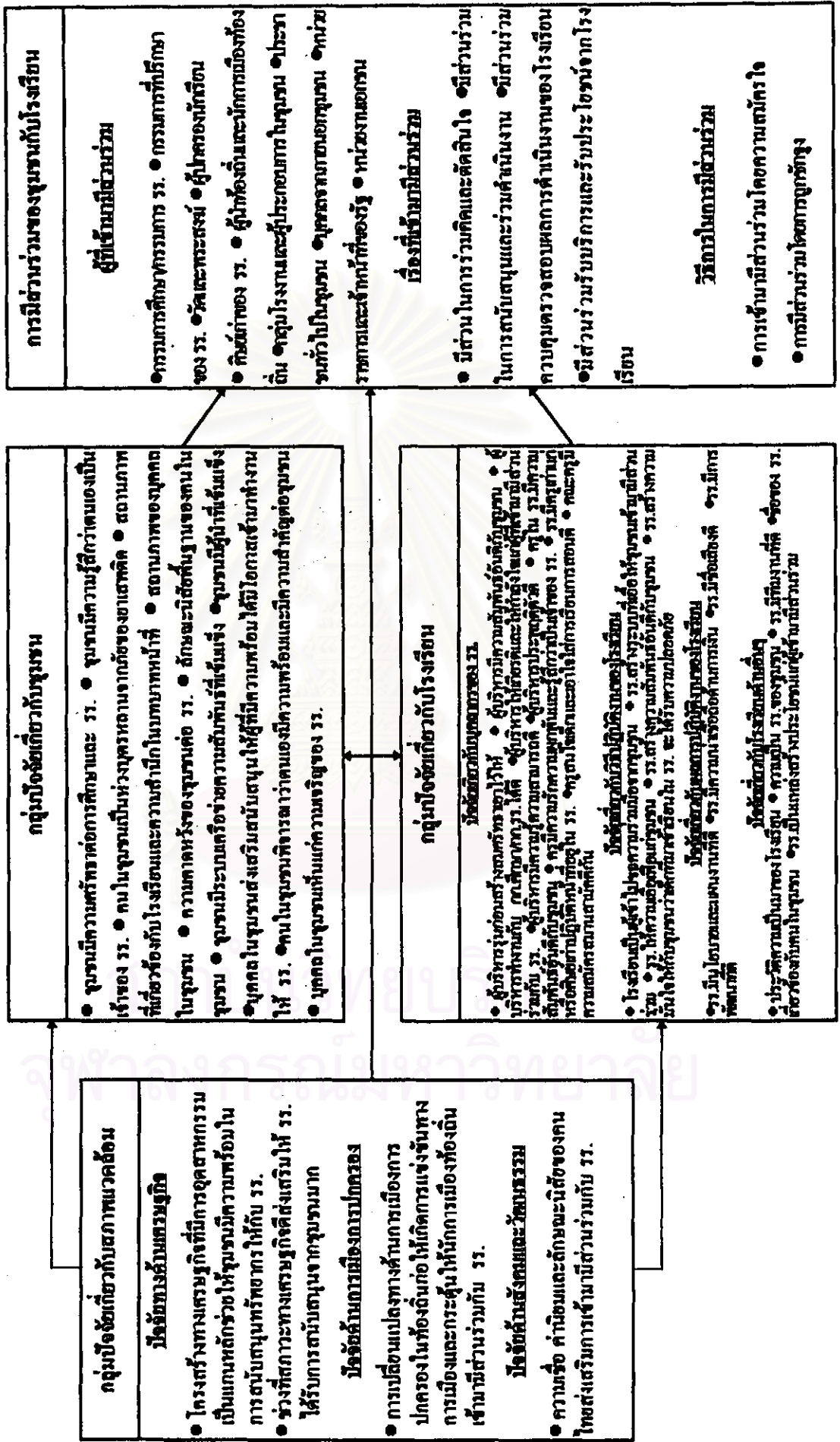
- 1) มีข่าวทางลบของโรงเรียนออกไปสู่ชุมชน
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับโรงเรียนไม่ดี โดยเรื่องนี้เป็นความบาดหมางที่เกิดขึ้นมาแต่อดีตแต่ยังส่งผลกระทบต่อโรงเรียนในปัจจุบัน
- 3) โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับโรงเรียน
- 4) โรงเรียนและทีมงานกรรมการศึกษา/กรรมการ โรงเรียนยังไม่ได้ร่วมมือกัน

ทำงานอย่างเต็มที่

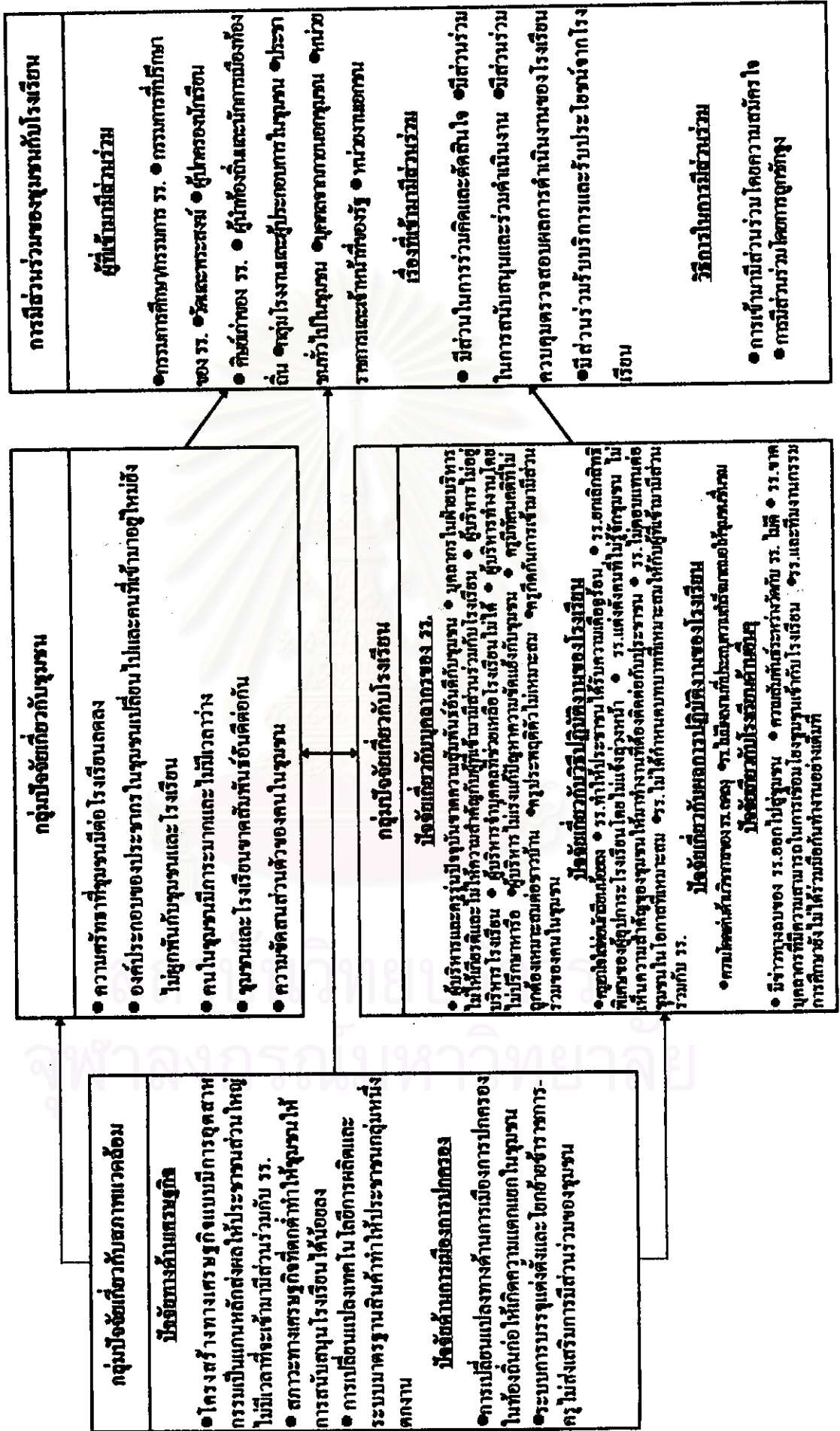
ตอนที่ 6 สรุปภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา

จากสรุปผลการวิจัยในตอนต้นที่ 1 ถึง ตอนที่ 5 สามารถสรุปเป็นภาพรวมของการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ส่วน คือ ภาพรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน และภาพรวมของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ตามแผนภาพที่ 11 และ 12

แผนภาพที่ 11 ภาพรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

แผนภาพที่ 12 ภาพรวมของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

อภิปรายผล

ในส่วนของการอภิปรายผลนี้จะนำเสนอการอภิปรายเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

จากข้อค้นพบของการวิจัยที่พบว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจำแนกออกได้เป็น 11 กลุ่ม ได้แก่ 1)กลุ่มกรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียน 2)กลุ่มกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียน 3)กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน 4)กลุ่มศิษย์เก่าของโรงเรียน 5)กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น 6)กลุ่มโรงงานและผู้ประกอบการในชุมชน 7)ประชาชนทั่วไปในชุมชน 8)หน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ 9)วัดและพระสงฆ์ 10)หน่วยงานเอกชน และ 11)บุคคลจากชุมชนภายนอก โดยบุคคลทั้ง 11 กลุ่ม จำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1)กลุ่มบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน 2)กลุ่มบุคคลจากนอกชุมชน 3)กลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 4)กลุ่มหน่วยงานเอกชน โดยผลการวิจัยนี้มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและส่วนที่แตกต่างจากแนวคิดของ โคเฮนและอัฟฮอฟ(Cohen and Uphoff, 1980 : 222) โดยโคเฮนและอัฟฮอฟแบ่งกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาเอาไว้ 4 กลุ่ม คือ ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และคนต่างชาติ โดยส่วนที่สอดคล้องกับโคเฮนและอัฟฮอฟคือ กลุ่มของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน และกลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนกลุ่มที่แตกต่างแยกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่พบในงานวิจัยนี้แค่โคเฮนและอัฟฮอฟไม่ได้กล่าวถึง ได้แก่ กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชนและหน่วยงานเอกชน และกลุ่มที่โคเฮนและอัฟฮอฟกล่าวถึงแต่ไม่พบในงานวิจัยนี้ได้แก่ กลุ่มคนต่างชาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการศึกษาแต่สิ่งที่โคเฮนและอัฟฮอฟเสนอเป็นแนวคิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาทั่วไป และการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากกรณีศึกษาเพียง 2 แห่ง จึงทำให้ไม่พบว่ามียุทธศาสตร์คนต่างชาติเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ในส่วนของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมีประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษ ดังนี้

1. องค์ประกอบของกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวอย่างเช่นกลุ่มกรรมการศึกษา ของกรณีศึกษาที่ 1 เป็นกลุ่มบุคคลที่ส่วนใหญ่เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน แห่งนี้ เป็นคนท้องถิ่น เป็นบุตรหลานของผู้ที่เคยอุปการะโรงเรียน เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้มีฐานะดี เป็นคนรุ่นเดียวกัน เป็นผู้มีความสนิทสนมคุ้นเคยหรือเป็นเครือญาติกัน เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และมีเพศเดียวกัน องค์ประกอบเช่นนี้ ส่งผลให้กรรมการศึกษาของกรณีศึกษาที่ 1 มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและร่วมมือกันทำงานให้กับโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง จากข้อสังเกตนี้โรงเรียนอื่นๆ อาจนำไปประยุกต์ใช้กับการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนหรือคณะทำงานอื่นๆ เพื่อให้ได้ทีมงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขในส่วนของคณะกรรมการศึกษาของกรณีศึกษาที่ 1 คือ การที่คณะกรรมการศึกษาทั้งหมดเป็นเพศชาย ซึ่งแม้จะมีผลปรากฏออกมาว่าเป็นคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพมากเมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน แต่การขาดกรรมการเพศหญิงก็อาจทำให้ขาดมุมมอง

มองบางอย่างที่เป็นประโยชน์แก่เด็กได้ ประกอบกับมีข้อมูลระบุว่าผู้หญิงที่เป็นผู้ปกครองหลายคน เป็นผู้มีเวลาว่างและสนใจการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้นถ้าโรงเรียนสามารถจัดให้มีผู้หญิงร่วมเป็น คณะกรรมการโรงเรียนด้วย รวมทั้งช่วยให้แม่บ้านหรือสตรีที่มีเวลาว่างได้มีโอกาสเข้าไปร่วมทำ ประโยชน์ให้กับโรงเรียนได้มากขึ้นด้วย

2. การสร้างเครือข่ายของโรงเรียนให้ครอบคลุมทั้งชุมชนช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ โรงเรียนมากขึ้น โดยระบบเครือข่ายดังกล่าวนี้ได้แก่การแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาของกรณีศึกษาที่ 1 ที่หาทางออกจากข้อจำกัดของระเบียบว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียน ที่กำหนดให้โรงเรียน แต่งตั้งกรรมการได้ไม่เกิน 15 คน โดยโรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการของโรงเรียนขึ้นมาอีก 1 ชุด โดยไม่จำกัดจำนวน และจัดระบบให้เป็นเครือข่ายครอบคลุมทั้งชุมชน การดำเนินการเช่นนี้ทำให้ โรงเรียนสามารถติดต่อกับชุมชนได้อย่างทั่วถึงรวดเร็ว และสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนสูงกว่าโรงเรียนอื่นๆ ในเขตเดียวกัน อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบว่าโรงเรียนยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากคณะกรรมการที่ปรึกษานี้ให้เต็มตามศักยภาพ โดยโรงเรียนมุ่งเพียงเพื่อเป็นแหล่ง เงินหรือเป็นสื่อเชื่อมโยงไปสู่ชุมชนเพื่อการระดมทรัพยากรให้กับโรงเรียนโดยไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถอื่นๆ ให้เป็นประโยชน์คือโรงเรียนอย่างเต็มที่ แต่ถึงกระนั้นแนวคิดนี้ก็ประโยชน์ให้โรงเรียน ต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ และถ้าสามารถใช้ศักยภาพของเครือข่ายที่สร้างขึ้นนี้ได้เต็มที่ก็จะยิ่ง เป็นประโยชน์มากขึ้น

ตอนที่ 2 เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1. จากข้อค้นพบที่ระบุว่าชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในเรื่อง 18 เรื่อง โดย จำแนกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1)มีส่วนในการร่วมคิดและตัดสินใจ 2)มีส่วนในการสนับสนุนและร่วม ดำเนินงาน 3)มีส่วนควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน 4)มีส่วนร่วมรับบริการและรับ ประโยชน์จากโรงเรียน เป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับที่ Agbayani(อ้างในกรมการพัฒนาชุมชน, 2529 : 14) กรมการพัฒนาชุมชน(2529 : 16) และกรรณิกา ฆนดี (2524 : 13) เสนอไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการจำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม แต่ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมการมี ส่วนร่วมหลายประการที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่นักวิชาการข้างต้นเสนอไว้ เช่น การช่วยเหลือความ ปลอดคภัยให้กับนักเรียน การร้องเรียนต่อทางโรงเรียน การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู และการเข้ามาเป็นลูกจ้างรายวันของโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะสิ่งที่นักวิชาการข้างต้นเสนอไว้เป็น กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั่วไป แต่การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ทำให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมบางอย่างที่แตกต่างไป

เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่แตกต่างไปจากสิ่งที่นักวิชาการอื่นเสนอไว้ จะ พบว่าเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับความปลอดคภัยของเด็กและมีความสนใจที่จะตรวจสอบการทำงานของโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็น

สถาบันหลักสถาบันหนึ่งในการพัฒนาคน ข้อค้นพบนี้เป็นสัญญาณที่บอกให้โรงเรียนต้องเตรียมปรับตัวให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของชุมชนโดยโรงเรียนอาจใช้ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมมาเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียน และในขณะที่เดิวก่อนการรับข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนก็จะสามารถทำให้โรงเรียนป้องกัน แก้ไขปัญหาได้ทันทั่วถึง และยังอาจนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง

2. ในส่วนของการมีส่วนร่วมด้วยการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของที่พบว่ามีวามเด่นชัดมากที่สุดนั้น อาจเป็นสิ่งที่ชี้ชัดได้ว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นลักษณะเด่นในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย โดยผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สนานิจิตร สุคนทรทรัพย์ (Snanchit Sukontasap, 1978 : 126 - 128) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนและประสิทธิภาพของโรงเรียนในประเทศไทยไว้เมื่อปี พ.ศ. 2521 โดยการวิจัยครั้งนั้นพบว่า การมีส่วนร่วมสนับสนุนด้านการเงินมีความเด่นชัดมากกว่าการสนับสนุนด้านอื่นๆ นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจว่าโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก

ผลการวิจัยในส่วนนี้ อาจอธิบายถึงการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์เด่นชัดที่สุดว่า เป็นสิ่งที่มีสาเหตุมาจากลักษณะของชุมชนเมืองที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะประชาชนในชุมชนลักษณะนี้มีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ไปในการประกอบอาชีพและไม่มีเวลาว่างพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะอื่น ดังนั้นการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของจึงเป็นวิธีการที่สะดวกที่สุดเพื่อแสดงการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน อย่างไรก็ตามยังมีบุคคลบางกลุ่มที่มีศักยภาพและมีความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากกว่าการสนับสนุนด้านทรัพยากร แต่ข้อจำกัดสำคัญกลับอยู่ที่ฝ่ายโรงเรียน โดยโรงเรียนยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากชุมชนในด้านอื่นๆ ให้มากพอ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่โรงเรียนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากชุมชนให้กว้างขวางกว่าการขอการสนับสนุนด้านทรัพยากรมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น 1)ทัศนคติของผู้บริหารและครูที่มองว่าชาวบ้านมีความรู้ที่น้อย ดังนั้นฝ่ายโรงเรียนจึงไม่ใส่ใจที่จะถามความเห็นของชาวบ้าน โดยโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการทำเสียเองแล้วจึงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน โรงเรียนจะรู้สึกว่าคุณเองประสบความสำเร็จในการทำงานกับชุมชนโดยดูจากการได้รับเงินบริจาคจากชุมชนมากๆ 2)ลักษณะความเป็นข้าราชการของผู้บริหารและครูทำให้ฝ่ายโรงเรียนแปลกแยกจากชาวบ้าน และความเป็นข้าราชการทำให้ฝ่ายโรงเรียนวางตัวอยู่คนละระดับกับชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านทั่วไปไม่กล้าเข้ามาทำความสนิทสนมคุ้นเคยกับครูและครูก็ไม่ใส่ใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวผู้บริหารโรงเรียนและครูเองไม่ได้อยู่ในชุมชน โดยครูส่วนใหญ่เป็นครูแบบเข้ามาเข็นกลับ ทำให้ไม่เกิดความผูกพันกับชุมชนและไม่เห็นความสำคัญของการทำความคุ้นเคยกับชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้ฝ่ายโรงเรียนไม่ทราบว่าชาวบ้านคนใดมีความรู้ความสามารถหรือมีศักยภาพในเรื่องใด และไม่มี ความคุ้นเคยพอที่จะขอความร่วมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน 3)การขาดแนวคิดที่เหมาะสมในการทำงานกับชุมชนของโรงเรียน โดยโรงเรียนจะทำงานกับชุมชนเพื่อหวังให้ชุมชนเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนในด้าน

ทรัพยากรเป็นหลัก แต่โรงเรียนไม่ได้ทำในสิ่งที่เป็นการพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการให้การศึกษากับบุตรหลานของคนในชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่านอกจากการให้ศึกษานักลูกหลานของชาวบ้านแล้วสิ่งที่โรงเรียนปฏิบัติต่อชุมชนขณะนี้เป็นการปฏิบัติแบบผู้ชมมากกว่าการเป็นผู้ให้ซึ่งระยะหลังมีเสียงบ่นจากชุมชนว่าโรงเรียนรบกวนเขาบ่อยเกินไป นอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนทำงานโดยยึดตนเองเป็นหลักเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติของโรงเรียนในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่ส่งเสริมให้โรงเรียนได้ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นฝ่ายโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องทบทวนและปรับบทบาทหน้าที่ ตลอดจนพฤติกรรมในการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเสียใหม่

ตอนที่ 3 วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วม

วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนที่ปรากฏออกมาในลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยความสมัครใจและการมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูง เป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับสิ่งที่ไพร์คิน เตระรินทร์(2527 : 7), นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์(2527 : 184-190) และ หวัง(Whang, 1981 : 94-99) เสนอไว้ ลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งบ่งบอกประการหนึ่งว่าชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน เนื่องจากมีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดริเริ่มที่จะเข้ามาทำงานกับโรงเรียน ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งพร้อมที่จะให้การสนับสนุนเมื่อมีผู้นำชักจูง ความพร้อมเช่นนี้เป็นข้อได้เปรียบที่โรงเรียนควรจะต้องมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ต่อไป

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนนี้ แยกออกเป็น 3 ส่วนคือ ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งตรงกับแนวคิดของ โคนเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977 : 18 - 19) และผลการวิจัยของ ปรัชญา เวสารักษ์(2528 : 166 - 168) โดยกรอบแนวคิดของโคนเฮนและอัฟฮอฟ เสนอให้พิจารณาปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ กับปัจจัยด้านประวัตินความเป็นมาด้วย แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่มีการกล่าวถึงปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพว่าเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนเมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์โดยตรง แต่เมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาย้อนกลับไปได้พบว่า การที่โรงเรียนตั้งอยู่ท่ามกลางโรงงานต่างๆ และตั้งอยู่ใกล้กับถนนสายใหญ่ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น สำหรับ

ปัจจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาที่โคเฮนและอ็ทซอพเสนอให้นำมาพิจารณาไว้ในส่วนนี้ มีข้อค้นพบว่า ประวัติความเป็นมาของชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน เช่นประวัติที่ระบุว่าโรงเรียนสร้างขึ้นมาจากการเสียดสละของชาวบ้าน ทั้งการบริจาคที่ดินเป็นที่ก่อสร้าง การบริจาคข้าวเปลือกเพื่อให้โรงเรียนนำไปขายและนำเงินมาสมทบสร้างโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ดังนั้นหากโรงเรียนได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนอย่างลึกซึ้งก็อาจใช้เป็นประโยชน์ในการเชื่อมโยงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน พบว่าปัจจัยเกี่ยวกับ ความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อการศึกษาและโรงเรียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนและท้องถิ่น ความเป็นห่วงหวั่นครหาในเรื่องสุขภาพจิต สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน สถานภาพในชุมชน ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน การได้คนที่มีความพร้อมในชุมชนมาร่วมทำงาน และการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน โดยข้อค้นพบเหล่านี้มีบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุนันต์ คาววิระกุล(2527) ที่พบว่าความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน นายอำเภอและพัฒนากรอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบอีกหลายประการดังที่กล่าวไว้ข้างต้นที่ผู้วิจัยยังไม่พบจากเอกสารงานวิจัยอื่น นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นผลจากการบริหาร เช่น การมีเครือข่ายที่แน่นแฟ้น กว้างขวาง ครอบคลุมก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้ได้รับการมีส่วนร่วมมากขึ้น ข้อค้นพบข้างต้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตวิทยาสังคมของคนในชุมชน ซึ่งได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงกังวล และความสำนึกในสถานภาพของคน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและเป็นเรื่องของจิตใจ แต่เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์กระทำสิ่งต่างๆ ดังนั้นหากโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้ โรงเรียนก็จะสามารถทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนได้ ซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมในส่วนของโรงเรียนจำนวนมากโดยแยกออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1)ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน อันได้แก่ผู้บริหารและครู (2)ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน (3)ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และ (4)ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่นๆ ข้อค้นพบเหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังไม่พบในงานวิจัยอื่น

จากข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียนนี้ มีข้อมูลที่ระบุว่าผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะเชื่อมโยงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน และคุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนก็เป็นปัจจัยที่ชุมชนให้ความสำคัญสูงมาก ดังที่มีข้อมูลระบุว่า คนในชุมชนต้องการให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองใคร และต้องการให้โรงเรียนตอนลูกหลานของเขาให้ดี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยบางอย่างที่ผู้วิจัยไม่คาดว่าจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เช่น ชื่อของโรงเรียนและชื่อสภรยที่ต่อท้ายชื่อโรงเรียน เป็นปัจจัยให้คนในตระกูลใหญ่ 2 ตระกูลเข้ามาช่วยกันทำนุบำรุงโรงเรียน เป็นต้น จากข้อค้นพบที่ยกตัวอย่างไว้ข้างต้น เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนและคุณภาพของโรงเรียนว่าเป็นสิ่งที่มีผลอย่างมากต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกและพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการทำงานร่วมกับชุมชน ส่วนโรงเรียนเองก็ต้องพัฒนาคุณภาพของตนเองให้ชุมชนยอมรับได้ แต่สำหรับประเด็นเรื่องชื่อของโรงเรียนที่พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน นั้น อาจต้องพิจารณาถึงผลกระทบอื่นๆ ด้วย เช่น การบริจาคเงินก่อสร้างอาคารเรียน เพียงหลังเดียวและจะเปลี่ยนชื่อทั้งโรงเรียนตามชื่อผู้บริจาค หรือการตั้งชื่อโรงเรียนโดยให้ลำดับเป็นหมายเลข อาจไม่เป็นที่ยอมรับในบางชุมชนเนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งมีประวัติความเป็นมาแตกต่างกัน

ข้อค้นพบที่ระบุว่า การมีผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นคนท้องถิ่นและการมีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าบุคลากรของโรงเรียนที่มีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับชุมชน หรือบุคลากรที่อยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลานานช่วยให้โรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการทบทวนระบบการบรรจุแต่งตั้งและโยกย้ายข้าราชการครูที่เป็นอยู่ว่ามีความเหมาะสมเพียงใด สำหรับแนวคิดในปัจจุบันที่จะให้ท้องถิ่นเข้ามาดูแลการศึกษาในระดับพื้นฐานอย่างเต็มรูป ถ้ามีผลในทางปฏิบัติชุมชนก็จะมีอำนาจในการคัดเลือกผู้บริหารและครูด้วย การดำเนินการเช่นนี้ย่อมทำให้ชุมชนได้ผู้บริหารและครูที่ตรงกับความต้องการของตนเองมากขึ้น แต่แนวคิดนี้อาจเกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อสังคมโดยรวม โดยตัวแปรสำคัญอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชนแต่ละแห่ง แต่ในช่วงที่ยังไร้ระบบเดิมอยู่นี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจใช้วิธีการพัฒนาบุคลากรที่อยู่ในตำแหน่งให้มีความรู้ความสามารถและทัศนคติที่เหมาะสมกับการทำงานร่วมกับชุมชน หรือมีระบบที่ยืดหยุ่นให้ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกได้รับการบรรจุในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับภูมิลำเนามากขึ้น

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนี้ แยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน เช่นเดียวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน โดยข้อค้นพบต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่คล้ายคลึงกับปัจจัยส่งเสริม แต่มีองค์ประกอบและเงื่อนไขของปัจจัยต่างกันทำให้กลายเป็นปัจจัยอุปสรรค ตัวอย่าง

เช่น ปัจฉัยด้านการเมือง ส่วนหนึ่งเป็นปัจฉัยเสริมเพราะช่วยกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น แต่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นปัจฉัยอุปสรรค เพราะการแบ่งฝ่ายทางการเมืองทำให้โรงเรียนต้องเลือกรับการสนับสนุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น สำหรับแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ รวมทั้งผลการวิจัยอื่น ที่จะนำมาใช้อภิปรายผลในส่วนของปัจฉัยที่เป็นอุปสรรคนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับส่วนที่เป็นปัจฉัยส่งเสริม ดังสาระสำคัญที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

1. ปัจฉัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจฉัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน เกี่ยวข้องกับปัจฉัยด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ ปัจฉัยส่งเสริม แต่มีเงื่อนไขและองค์ประกอบต่างกัน เช่นช่วงที่สภาวะเศรษฐกิจดีขึ้นช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงิน โดยช่วงดังกล่าวโรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากชุมชนได้โดยสะดวก แต่เมื่อสภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ความสามารถดังกล่าวก็ลดต่ำลงเป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สูงขึ้นรวมทั้งระบบมาตรฐานสินค้าที่โรงงานต่างๆ ต้องปรับตัวความทำให้คนงานบางส่วนโดยเฉพาะคนงานที่มีความรู้พื้นฐานน้อยต้องตกงานซึ่งกลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในส่วนนี้เป็นสิ่งที่โรงเรียนควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาให้กับชุมชน เช่น โรงเรียนอาจเปิดหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการทำงานในโรงงานให้กับคนงานที่ขาดความรู้ในเรื่องนี้ โดยอาจประสานกับเจ้าของโรงงานเพื่อกำหนดหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของโรงงานเป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังอาจเปิดอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้ที่ถูกเลิกจ้างได้นำไปใช้ปรับตัวเพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ต่อไป เป็นต้น

2. ปัจฉัยเกี่ยวกับชุมชน

ในส่วนของปัจฉัยเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนพบว่า มีปัจฉัยเกี่ยวกับ ความเสื่อมศรัทธาของชุมชนต่อโรงเรียน ความไม่รู้ถึงสิทธิและไม่รู้สิทธิว่าเป็นเจ้าของท้องถิ่นของประชากรที่เข้ามาอยู่ใหม่ การไม่มีเวลาว่างของคนในชุมชน การขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และความขัดสนส่วนบุคคล โดยข้อค้นพบเรื่องการไม่มีเวลาว่างและความขัดสนส่วนบุคคล สอดคล้องกับสิ่งที่นักวิชาการอื่นๆ ได้กล่าวไว้ เช่น Kaufman (1949 : อ้างในกรมการพัฒนาชุมชน, 2529 : 12) กล่าวว่า อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และ Rose (1967 : อ้างในกรมการพัฒนาชุมชน, 2529 : 12) กล่าวว่า การไม่มีเวลาว่างเพราะต้องทำงานประจำหรือมีภาระในครอบครัวเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบบางประการ เช่นความเสื่อมศรัทธาของ

ชุมชนคือโรงเรียน ความไม่รู้สึกผูกพันและไม่รู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของคนในชุมชน ยังไม่พบว่ามีผู้ใดกล่าวถึงอย่างเด่นชัด

ปัจจัยเกี่ยวกับความเสื่อมศรัทธาต่อโรงเรียนและการที่ประชากรใหม่ยังไม่ผูกพันกับชุมชน เป็นปัจจัยที่เด่นมากในชุมชนที่มีลักษณะเป็นเมืองอุตสาหกรรมแบบชุมชนเทศบาลตำบลคลองน้ำคำนี้ ทั้งนี้เพราะปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของประชาชน แต่เนื่องจากประชาชนของชุมชนลักษณะนี้มีการเคลื่อนย้ายสูงมาก การสร้างศรัทธาและการสร้างความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่นจึงทำได้ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามโรงเรียนและชุมชนคงต้องหาวิธีที่จะช่วยให้คนที่เข้ามาอยู่ในท้องถิ่นมีความศรัทธาต่อโรงเรียนและรักในท้องถิ่นที่เข้ามาอยู่ให้ได้ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ก็จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนต่อไป วิธีการหนึ่งคือโรงเรียนควรใช้ช่วงที่คนในชุมชนกำลังประสบปัญหาจากการถูกเลิกจ้างให้เป็นประโยชน์ โดยการเปิดหลักสูตรอบรมวิชาชีพระยะสั้นเพื่อให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ช่วยเหลือตัวเองได้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนซึ่งสามารถพัฒนาเป็นความรู้สึกรักและผูกพันกับท้องถิ่นได้ต่อไป

3. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน แยกออกเป็นปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน วิธีการปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่นๆ แต่เนื่องจากยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องลักษณะเช่นนี้มาก่อน การอภิปรายเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงผลการวิจัยนี้กับงานวิจัยอื่นจึงไม่สามารถกระทำได้ ผู้วิจัยจึงเพียงนำเอาข้อค้นพบบางประการมาอภิปรายไว้ ดังต่อไปนี้

จากข้อค้นพบที่ระบุว่า บุคลากรของโรงเรียนเป็นฝ่ายกีดกันการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมกับชาวบ้าน เช่นมองว่าชาวบ้านมีการศึกษาน้อยนั้น เป็นข้อบ่งชี้ประการหนึ่งว่า บุคลากรของโรงเรียนยังขาดทักษะที่ถูกต้องในการทำงานร่วมกับชุมชน และทักษะเช่นนี้ได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาให้บุคลากรของโรงเรียนมีทักษะที่เหมาะสมกับการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น แทรกหลักสูตรเรื่องการทำงานร่วมกับชุมชนเข้าไปในหลักสูตรการอบรมผู้บริหารเป็นต้น ในส่วนของโรงเรียนเองก็จะต้องปรับบทบาทและทัศนคติของตนเองเสียใหม่ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนข้อค้นพบที่ระบุว่า การที่โรงเรียนไม่มีความโดดเด่นด้านวิชาการและโรงเรียนไม่มีผลงานที่ประสบความสำเร็จมาเสนอให้ชุมชนชื่นชมเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน นั้น แสดงให้เห็นว่า ชุมชนให้ความสำคัญและให้ความสนใจกับคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียนซึ่งคุณภาพส่วนนี้เกี่ยวข้องกับบุตรหลานของคนในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาให้ตนเองมีคุณภาพในระดับที่ชุมชนพอใจ โรงเรียนจึงจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1) โรงเรียนควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม และใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากกว่าการใช้เป็นแหล่งเงิน เช่น เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับของการตัดสินใจให้มากขึ้น ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้กว้างขวางขึ้นทั้งในส่วนของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมและเรื่องที่เข้ามามีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนทำประโยชน์แก่โรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพ เช่น ใช้ประโยชน์จากความรู้ความสามารถของคนในชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน และตรวจสอบผลงานของโรงเรียน เป็นต้น

2) โรงเรียนควรพัฒนาการเรียนการสอนและการอบรมดูแลเด็กให้มีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้เพราะคุณภาพด้านการเรียนการสอนและการเอาใจใส่ดูแลเด็กคือพื้นฐานของความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อโรงเรียน

3) ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาประวัติความเป็นมาของโรงเรียนและประวัติของชุมชนอย่างอง่างแท้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของอดีตอันจะนำมาสู่การสานต่อความสัมพันธ์เดิมที่มีกับชุมชน การฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ขาดคอนไป การได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีพื้นฐานมาจากอดีต การไม่ทะเลาะที่จะยกข้อให้เกียรติและรักษาน้ำใจคนรุ่นเก่าที่เคยสนับสนุนงานของโรงเรียนอันจะนำมาซึ่งการได้นำใจจากคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของคนรุ่นเก่า ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำมาให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยิ่งขึ้น

4) โรงเรียนต้องปรับทัศนคติและวิถีปฏิบัติต่อประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมได้มากที่สุด แต่โรงเรียนต้องไม่สูญเสียลักษณะของความเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหลักการและวิชาการของตนเองในการปฏิบัติงานทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

5) โรงเรียนควรมีระบบและวิธีการที่จะสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสม

6) โรงเรียนต้องเป็นฝ่ายให้แก่ชุมชนให้มากขึ้น และต้องตอบแทนต่อชุมชนในโอกาสที่เหมาะสม เช่น มีงานและโครงการที่ช่วยพัฒนาให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยดีขึ้น โดยโรงเรียนอาจเป็นผู้ดำเนินโครงการเองหรือเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ให้เข้ามาส่งเสริมพัฒนาชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสอันควรเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

7) โรงเรียนต้องไม่ดำเนินงานใดๆ ที่มีลักษณะรบกวนชุมชนมากเกินไป เช่น ไม่ขอ

บริจาคจากชุมชนบ่อยเกินไป ซึ่งโรงเรียนสามารถดำเนินการได้โดยการปรับวิธีการจัดหาและการใช้ทรัพยากรให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว เช่น ปรับวิธีการใช้ดอกผลของกองทุนใหม่โดยให้นำดอกผลส่วนหนึ่งเพิ่มเข้าเป็นเงินกองทุนเพื่อให้กองทุนเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น

8) โรงเรียนต้องปฏิบัติงานให้ชุมชนมีความเชื่อมั่น โดยเฉพาะตัวผู้บริหารโรงเรียนต้องทำงานอย่างโปร่งใสโดยเฉพาะเรื่องการเงิน และต้องแสดงให้เห็นว่ามีความตั้งใจที่จะทำงานจริง

9) บุคลากรของโรงเรียนควรปฏิบัติต่อประชาชนบนพื้นฐานของการให้เกียรติซึ่งกันและกันเสมอ

10) หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา และหน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาควรมีการศึกษาสภาพการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในภาพกว้างและนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาให้บุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษาได้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการทำงานร่วมกับชุมชน

11) โรงเรียนประถมศึกษาที่มีบริบทคล้ายคลึงกับการวิจัยครั้งนี้ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อความมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับชุมชน

12) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาควรสร้างระบบและมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูต้องทำงานร่วมกับชุมชน

13) ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ควรมีระบบที่ช่วยสร้างจิตสำนึกให้ผู้ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในท้องถิ่นเกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นและรู้สึกว่าคุณเองมีภาระหน้าที่ต่อท้องถิ่น เพราะปัจจุบันการย้ายถิ่นมิได้จำกัดอยู่ด้วยอาณาเขตของจังหวัดหรือประเทศ การมีรูปแบบของระบบที่ช่วยให้คนที่ย้ายถิ่นเข้ามามีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยยอมช่วยให้ทุกถิ่นทุกที่ได้รับการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกของท้องถิ่นนั้นๆ

14) หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นควรมีระบบและวิธีการที่ช่วยให้คนในท้องถิ่นเกิดความรักความผูกพันและรู้สึกว่าคุณเองมีภาระหน้าที่ต่อถิ่นที่อยู่ของตน

15) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรทดลองให้มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยชุมชน ทั้งนี้เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการศึกษาที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนที่มีโครงสร้างพื้นฐานต่างออกไป ได้แก่ ชุมชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะโครงสร้างเป็นแบบเกษตรกรรม ชุมชนนอกเขตปริมณฑลทั้งส่วนที่เป็นชุมชนชนบทและชุมชนในเขตเมือง

2) ควรมีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

3) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมและปัจจัยในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่ามีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนต่อไป

4) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชุมชนแบบต่างๆ เช่น ชุมชนชาวเขา ชุมชนในชนบท ชุมชนชานเมือง ชุมชนเมืองใหญ่ ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนอุตสาหกรรม เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย